

Henryk Bogacki

"Hierarchie : Grund und Grenze einer umstrittenen Struktur", Hans Dombois, Freiburg-Basel-Wien 1971 : [recenzja]

Collectanea Theologica 42/2, 188-189

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

łać zasadniczy sprzeciw Lutra oparty o znajomość Pisma św. i myśli św. Augustyna. Walka z reformacją doprowadziła do dalszego zubożenia eklezjologii i zacieśnienia jej zainteresowań do aspektu instytucjonalnego Kościoła, a nawet do problematyki prymatu papieskiego. Ostrożna reakcja na te braki przygotowała uchwały Soboru Watykańskiego II, po którym nastąpiła radykalizacja wielu kierunków eklezjologii. Na ich tle uchwały ostatniego soboru wydają się na wielu odcinkach już tylko świadectwem przebytej drogi.

Dzieło Congara eksponuje przede wszystkim dzieje problematyki władzy w Kościele, która istotnie dominowała, zwłaszcza w eklezjologii drugiego tysiąclecia chrześcijaństwa. Odnosi się wrażenie, że autor w zbyt małym stopniu uwzględnił inne wątki eklezjologiczne pozostające w cieniu zagadnień „hierarchicznych”. Być może zwięzłość (największy mankament!) dzieła zmuszała do takiego ograniczenia. Zaznaczyło się ono także w ostatnim rozdziale poświęconym naszemu wiekowi (s. 114—127)¹¹.

Znajomość przedmiotu i umiejętność osiągnięcia syntezy sprawiają, że dzieło mimo zwięzłości i obciążenia ceną dokumentacją bibliograficzną stanowi lekturę łatwą, która wciąga i wzbudza zainteresowanie czytelnika.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Hans DOMBOIS, *Hierarchie. Grund und Grenze einer umstrittenen Struktur*, Freiburg—Basel—Wien 1971, Verlag Herder, s. 112.

Katolickie publikacje teologiczne poświęcone hierarchii analizują obecnie ten problem przede wszystkim od strony podstaw biblijnych. Zaniechano poszukiwania w ustrojach państwowych analogii dla wyrażenia struktury Kościoła. Nie można bowiem przedstawić Kościoła w kategoriach zaczerpniętych z prawa państwowego, choć niewątpliwie występują w nim pewne elementy ustrojowe wspólne lub podobne do instytucji istniejących w państwie.

Od tego stanowiska wyraźnie odbiega publikacja wydana przez H. Dombois, ewangelickiego prawnika z Heidelbergu. Autor zajmuje się pojęciem „hierarchii” w znaczeniu pewnego „uszeregowania stanowisk według stopni”, występującego w każdym społeczeństwie. Po zanalizowaniu samego terminu Dombois rozpatruje „hierarchię” państwową, wojskową, sądowniczą, partyjną, gospodarczą itp. Potem przenosi wyniki na teren kościelny i w ich świetle ocenia katolicką koncepcję hierarchii oraz współczesne przemiany strukturalne w kierowaniu Kościołem katolickim. Taka metoda wywołuje zdziwienie, gdyż jako kryterium oceny stosuje rozmaite kategorie prawno-socjologiczne, które przy rozpatrywaniu hierarchii kościelnej mogą pełnić tylko funkcję drugorzędą i pomocniczą. W konsekwencji autor dostrzega opozycję między strukturą „hierarchiczną” a współczesnym nurtem kolegialnym w Kościele katolickim. W myśl własnych założeń dochodzi do wniosku, że „hierarchii” nie można uważać za prawidłowe rozwinięcie zaczątków ustrojowych Kościoła przedstawionych w Nowym Testamencie.

W książce spotyka się twierdzenia wynikłe z braku pełnego zrozumienia koncepcji katolickich. Według autora np. dogmat watykański z r. 1870 o nieomyślności papieża uzyskał w Kościele moc obowiązującą — wbrew wypowiedzi samego Vaticanum I — dopiero dzięki przyjęciu i ogłoszeniu go przez biskupów we własnych diecezjach (s. 82—83). Podobnie dostrzega sprzeczność między formułą *una cum* użytą w uchwałach Soboru Watykańskiego II na

¹¹ Najpełniej przedstawia eklezjologię XX wieku J. Frisque, *Die Ekklesiologie im 20. Jahrhundert*, w: *Bilanz der Theologie im 20. Jahrhundert*, t. III, Freiburg—Basel—Wien 1970, 192—294; por. *Collectanea Theologica* 41(1971) z. 4, 181—182.

wyrażenie aprobaty uchwał przez papieża i biskupów, a formułą *ex sese* zastosowaną przez konstytucję *Pastor aeternus* w kwestii wartości nieomylnych rozstrzygnięć papieskich (s. 95—96). Pewną rekompensatę tych potknięć stanowią niektóre trafne spostrzeżenia, jak np. „Trydent i Sobór Watykański II pokazały, że papież i kuria w najlepszym wypadku potrafią strzec istniejącej doktryny, nie zaś rozwijać ją twórczo w szerszej perspektywie” (s. 87). Słuszność tej uwagi potwierdza przebieg ostaniego soboru, gdyż zasadnicza treść uchwał pochodzi od całego episkopatu, a schematy przygotowane w środowisku rzymskim jedynie powtarzały tezy teologii podręcznikowej.

Książka nie zadawała jako analiza struktury hierarchicznej Kościoła, pozostaje jednak wymownym dowodem, jak trudno zrozumieć rozwiązania katolickie badaczom z innych Kościołów chrześcijańskich.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Herbert HAAG, *Biblisches Wörterbuch*, Freiburg—Basel—Wien 1971, Verlag Herder, s. 414 (*Herderbücherei* t. 394).

Wzmoczone zainteresowanie Pismem św. stale wymaga różnorodnych materiałów pomocniczych dla zrozumienia treści biblijnej. Obok odpowiednich wprowadzeń i komentarzy do poszczególnych ksiąg istnieje potrzeba słowników dla wyjaśnienia czytelnikowi napotykanych realiów. Herbert Haag, profesor egezegezy Starego Testamentu na uniwersytecie w Tybindze, jest szeroko znany jako wydawca obszernego leksykonu biblijnego¹². Obecnie ukazał się krótki słowniczek biblijny, który zwięźle informuje o osobach, miejscach oraz instytucjach wymienionych w Piśmie św. Słownik zawiera ponad 800 haseł, 41 ilustracji oraz dwie barwne mapy Palestyny (osobne dla Starego i Nowego Testamentu). Oczywiście czytelnik nie otrzymuje odpowiedzi na wszystkie pytania powstające przy kontakcie z Pismem św. Z założenia słownik pomija problemy teologiczne oraz dyskusje między biblistami. Pomimo że opiera się w zasadzie na wspomnianym dużym leksykonie, jednakże hasła wybrano i opracowano odpowiednio — stosownie do potrzeb małego słownika. Tak więc pełniejszej informacji, a przede wszystkim wyjaśnienia haseł teologicznych oraz przedmiotowej literatury należy poszukiwać nadal w leksykonie. Słownik jest jednak użyteczną pomocą podręczną przy lekturze Pisma św.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Michael SEYBOLD przy współpracy: Pierre-Réginald Cren, Ulrich Horst, Alexander Sand, Peter Stockmeier, *Offenbarung: Von der Schrift bis zum Ausgang der Scholastik*, Freiburg—Basel—Wien 1971, Verlag Herder, s. 152 (*Handbuch der Dogmengeschichte*, wyd. M. Schmaus, A. Grillmeier SJ, L. Scheffczyk, t. I, f. 1a).

Pierwszy dział w tomie I podręcznika historii dogmatów zarezerwowany jest dla teologii objawienia. Ukazał się zeszyt obejmujący dzieje koncepcji objawienia, poczynając od Pisma św. aż po koniec okresu scholastycznego. Następny zeszyt przedstawi czasy od reformacji aż do chwili obecnej.

Biblijne wypowiedzi na temat objawienia omawia A. Sand (s. 1—26). Stwierdza trudność określenia biblijnej treści terminu „objawienie”, co umożliwia powoływanie się na świadectwo Pisma św. wszelkim koncepcjom teologicznym w tym przedmiocie. Zresztą Pismo św. nie stanowi jednolitego tworu, dlatego też poszczególne księgi rozmaicie ujmują „objawienie”. Autor

¹² H. Haag, *Das Bibel—Lexikon*, Einsiedeln—Zürich—Köln² 1968, Benziger Verlag, szp. 1964.